

4^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΛΙΒΑΔΟΠΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Βόλος 10-12 Νοεμβρίου 2004

ΛΙΒΑΔΙΑ ΤΩΝ ΠΕΔΙΝΩΝ ΚΑΙ ΗΜΙΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ: ΜΟΧΛΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στη διάρκεια του συνεδρίου παρουσιάστηκαν 76 επιστημονικές εργασίες που ήταν καταναμημένες στις παρακάτω πέντε ενότητες:

1. Η Λιβαδοπονία στη Θεσσαλία (έρευνα, μελέτες, αναπτυξιακά προγράμματα, έργα υποδομής, κοινωνικο-οικονομικά προβλήματα)
2. Οικολογία λιβαδιών και λειμώνων (βιοποικιλότητα, λιβαδικά και λειμώνια φυτά, επιδράσεις βόσκησης, παραγωγικότητα, προστασία, οικολογία τοπίου)
3. Διαχείριση και βελτίωση λιβαδιών και λειμώνων (συστήματα βόσκησης, εκτατικά συστήματα παραγωγής, αλληλεπιδράσεις φυτών-ζώων, λιπάνσεις, σπορές, γενετική βελτίωση λιβαδικών ειδών, βιώσιμη ανάπτυξη υπαίθρου, περιοχές ειδικής προστασίας)
4. Λιβαδικά οικοσυστήματα και άγρια πανίδα (σχέσεις λιβαδιών και άγριας πανίδας βιολογία και διαχείριση, αλληλεπιδράσεις αγροτικών ζώων και άγριας πανίδας, ορνιθοπανίδα, εντομοπανίδα, περιοχές Natura 2000 – SPAs-προστατευόμενα είδη και κτηνοτροφία)
5. Ειδικά προβλήματα βοσκόμενων εκτάσεων πεδινών και ημιορεινών περιοχών (οικολογικά, διαχειριστικά, διοικητικά, αναπτυξιακά, νομικά)

Στο τέλος του συνεδρίου μετά από ευρεία συζήτηση που έγινε σχετικά με τα θέματα των εισηγήσεων καθώς και από τις τοποθετήσεις που έγιναν προέκυψε ότι τα λιβάδια των πεδινών και ημιορεινών περιοχών καθώς και οι λειμώνες που απαντούν, κυρίως στις πεδινές περιοχές είναι σημαντικοί βοσκήσιμοι πόροι. Τα λιβάδια, που είναι φυσικά οικοσυστήματα, θα πρέπει να διαχειρίζονται με αρχές πολλαπλών χρήσεων αφού σε αυτά παράγονται μία σειρά από προϊόντα και εξασφαλίζονται διάφορες υπηρεσίες. Επίσης, η αναθεωρημένη κοινή αγροτική πολιτική (ΚΑΠ) μάλλον θα ευνοήσει την εγκατάλειψη αγροτικών εκμεταλλεύσεων και αυτοί οι εγκαταλειμμένοι αγροί ενδεχομένως να αποδοθούν για λιβαδική χρήση. Βέβαια δεν πρέπει να αγνοείται ότι οι εκτάσεις αυτές είναι ιδιωτικές και θα πρέπει να γίνει σωστός σχεδιασμός για το πώς θα ενσωματωθούν στα συστήματα βόσκησης, τα οποία εφαρμόζονται σε δημόσιες εκτάσεις και διατελούν υπό κοινόχρηστο καθεστώς βόσκησης.

Σε ότι αφορά στη βοσκήσιμη ύλη που παράγεται στα ποολίβαδα των πεδινών και ημιορεινών περιοχών (υψόμετρο < 800 μ.), προκύπτει ότι η περιεκτικότητά της σε θρεπτικά συστατικά καλύπτει τις απαιτήσεις των ζώων μόνο για το Μάιο και Ιούνιο. Επίσης, η υψηλή παραγωγή βοσκήσιμης ύλης στα ποολίβαδα της χαμηλής

οικολογικής ζώνης κατά την παραπάνω περίοδο είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ποσότητα κατακρημνισμάτων της περιόδου Οκτωβρίου-Νοεμβρίου. Ωστόσο, για την ορθολογική διαχείριση αυτών των εκτάσεων θα πρέπει να δημιουργηθούν μαθηματικά πρότυπα πρόβλεψης της παραγωγής βοσκήσιμης ύλης που θα στηρίζονται στη μέτρηση κλιματικών παραμέτρων. Για την πληρέστερη ικανοποίηση των απαιτήσεων των ζώων σε ποσότητα βοσκήσιμης ύλης και σε θρεπτικά συστατικά, σημαντικό ρόλο στη χώρα μας, φαίνεται ότι παίζουν τα ξυλώδη φυτά των θαμνολίβαδων που παράγουν άφθονη πράσινη βοσκήσιμη ύλη υψηλής θρεπτικής αξίας καθ' όλη τη διάρκεια του έτους (αείφυλλα είδη) ή κατά την κρίσιμη θερινή περίοδο (φυλλοβόλα είδη). Επιπλέον, για την ορθολογική διαχείριση των λιβαδιών της χώρας μας και σε ότι αφορά στον προσδιορισμό της λιβαδικής κατάστασης θα πρέπει να χρησιμοποιείται μάλλον το πρότυπο των μεταβατικών καταστάσεων παρά εκείνο της διαδοχής της βλάστησης προς ένα τελικό στάδιο, αυτό της ένωσης "κλίμαξ". Σύμφωνα με το πρότυπο των μεταβατικών καταστάσεων, τα λιβάδια αποτελούνται από διακεκριμένες φυτοκοινωνίες, που συγκροτούν μόνιμες καταστάσεις και από προσωρινά στάδια, τα οποία αποτελούν μεταβάσεις μεταξύ καταστάσεων. Φυσικοί (π.χ. κλίμα) ή ανθρωπογενείς (π.χ. βόσκηση) παράγοντες είναι τα αίτια αυτών των μεταβατικών καταστάσεων.

Ιδιαίτερα διαχειριστικά μέτρα προτάθηκαν για τα υγρά λιβάδια. Για παράδειγμα για τη διατήρηση των παραλίμνιων λιβαδιών και την αποτροπή της κυριαρχίας τους από καλάμια, φαίνεται ότι η υψηλή βοσκοφόρτωση μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ένα μέσο επίτευξης του στόχου αυτού. Μία τέτοια διαχείριση, δηλαδή επιθυμητή αναλογία υγρών λιβαδιών – καλαμιώνων συμβάλλει στη διατήρηση ειδών της ορνιθοπανίδας που χρησιμοποιούν ως ενδιαίτημα τα υγρά λιβάδια.

Στο 4^ο Λιβαδοπονικό Συνέδριο έγιναν σημαντικές αναφορές για τις σχέσεις βοσκόμενων εκτάσεων, γεωργικών εκτάσεων, αγροτικών ζώων και άγριας πανίδας. Όπως προέκυψε από τις εργασίες αυτές η διαθέσιμη βοσκήσιμη ύλη επηρεάζει την ποιοτική και ποσοτική σύνθεση της διαίτας των ειδών της άγριας πανίδας. Για παράδειγμα, ο λαγός στη Θεσσαλία βρέθηκε να επιλέγει μάλλον αυτοφυή φυτά των λιβαδιών παρά καλλιεργούμενα είδη των αγρών. Επίσης, η δημιουργία πυκνών θαμνώνων, ως αποτέλεσμα της εγκατάλειψης της γεωργίας και της κτηνοτροφίας σε διάφορες περιοχές της χώρας, έχει αρνητικές επιπτώσεις στους πληθυσμούς του λαγού, οι οποίοι σε τέτοιες λιβαδικές καταστάσεις απουσιάζουν, κάτι που έχει συνέπεια και στη μείωση του ενδιαφέροντος κυνηγών για τέτοιες περιοχές, που παλαιότερα ήταν υψηλού κυνηγετικού ενδιαφέροντος. Παρόμοια, αναφέρθηκε ότι η εξάπλωση της δασικής πεύκης εντός των ενδιαιτημάτων (λιβαδιών) του αγριόγιδου στην περιοχή της Ροδόπης επηρεάζει αρνητικά τη διατήρηση του είδους αυτού. Τέλος, διάφορα στρουθιόμορφα είδη ευνοούνται από τις επικρατούσες συνθήκες σε αραιά, παρά σε πυκνά θαμνολίβαδα. Ειδικά, στα λιβαδικά οικοσυστήματα της περιοχής Θεσσαλίας (που φιλοξένησε το 4^ο Λιβαδοπονικό Συνέδριο) απαντά ένας μεγάλος αριθμός ειδών της άγριας πανίδας. Συγκεκριμένα, τα αναπαραγόμενα είδη πουλιών ανέρχονται στα 17 και αποδείχτηκε ότι τα λιβαδικά οικοσυστήματα, είτε από μόνα τους είτε σε συνδυασμό με γεωργικές καλλιέργειες, έχουν ισχυρά θετική επίδραση στην ποικιλότητα της ορνιθοπανίδας του αγροτικού τοπίου της περιοχής, το οποίο κυριαρχείται από σιτηρά, όπου οι αντίστοιχες παράμετροι της ποικιλότητας είναι χαμηλές. Συγκεκριμένα για την περιοχή Μαυροβουνίου που έχει καταταχθεί ως περιοχή ειδικώς προστατευμένη, αναδείχθηκε η σημασία των λιβαδιών στη διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας. Τα λιβάδια είναι το ενδιαίτημα πολλών ειδών της άγριας ορνιθοπανίδας, όπως της δενδροσταρίθρας (*Lullula arborea*), της μικρογαλιάνδρας (*Calandrella brachydactyla*), του μαυρολαίμη (*Saxicola torquata*),

μερικών χαμοκελάδων (*Anthus campestris*) και πετροκότσυφων (*Monticola saxatilis*). Επίσης, αρπακτικά όπως ο φιδαιτός (*Circus gallicus*), ο σφηκιάρης (*Pernis ptilorhynchus*), το βραχοκίρκινεζο (*Falco tinnunculus*) και το κίρκινεζο (*Falco naumanni*) χρησιμοποιούν αυτά τα ενδιαιτήματα για να κυνηγήσουν τη λεία τους. Στην περιοχή Αντιχάσια – Μετέωρα, η οποία επίσης διατελεί υπό το ίδιο διαχειριστικό καθεστώς προστασίας, υπάρχει τάση μείωσης της έκτασης των λιβαδικών εκτάσεων προς άλλες κατηγορίες, με σημαντικότερη τη μείωση του τύπου των θαμνολίβαδων που κυριαρχούνται από τα είδη *Carpinus betulus* - *Phillyrea media* - *Quercus coccifera*.

Στις ημέρες μας, όλο και περισσότερο γίνονται συζητήσεις και απόπειρες εφαρμογής προγραμμάτων βιολογικής κτηνοτροφίας και ίδρυσης κτηνοτροφικών πάρκων. Από στοιχεία που παρουσιάστηκαν κατά το 4^ο Λιβαδοπονικό Συνέδριο προκύπτει ότι προγράμματα βιολογικής κτηνοτροφίας έχουν εφαρμοστεί σε μεγάλο βαθμό στην Περιφέρεια της Θεσσαλίας, η οποία εμφανίζεται 1^η στη συνολική κατανομή παραγωγών βιολογικής κτηνοτροφίας και 3^η στη συνολική κατανομή πιστοποιημένων βιολογικών βοσκοτόπων και στη συνολική κατανομή ζώων βιολογικής κτηνοτροφίας, με αντίστοιχα ποσοστά 27%, 6% και 17% επί του συνόλου βιολογικής κτηνοτροφίας της χώρας μας. Επίσης, η ίδρυση Φυσικών Κτηνοτροφικών Πάρκων σε ορεινές και ημιορεινές περιοχές και σε μεγάλης έκτασης επιφάνειες φαίνεται να είναι ένα θετικό εγχείρημα από οικονομικής πλευράς και δημιουργεί τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την παραγωγή υγιεινών και ασφαλών κτηνοτροφικών προϊόντων.

Το 4^ο Λιβαδοπονικό Συνέδριο επιβεβαίωσε ότι τα λιβάδια είναι ένα ιδιαίτερο είδος γης με πολύ- λειτουργικά χαρακτηριστικά και όχι απλά μία χρήση (βόσκηση από αγροτικά ζώα). Για το λόγο αυτό κάθε απόπειρα ανάπτυξης και αξιοποίησης αυτού του φυσικού πόρου προς όφελος του κοινωνικού συνόλου θα πρέπει να στηρίζεται στην αρχή των πολλαπλών χρήσεων και στην ορθολογική χρήση και αξιοποίηση των λιβαδικών πόρων (φυτά, ζώα, έδαφος και νερό).